

HC 8, 04-03-2019, Rechtseconomie

Gedrag

Wat zijn de kosten? Wat zijn de rechtsgevolgen? Hieruit kan je gedrag afleiden. **Ex ante** nadenken wat de gevolgen **ex post** kunnen zijn. Gedrag hangt af van de netto-opbrengst. Als iemand na een tekortkoming of onrechtmatige daad een rechtszaak wil aanspannen, zal hij moeten nadenken over de proceskosten. Een alternatief zou een schikking kunnen zijn.

Als het voordeel van een schikking groter is dan de mogelijke proceskosten dan zal hij daarvoor kiezen. De proceskosten bereken je door: kans van slagen x opbrengst + kans van niet slagen x verlies. Bijvoorbeeld: $0,8 \times 1200 + 0,2 \times -400 = 880$. Het **schikkingsvoorstel** moet minimaal 880 zijn, omdat dat het verwachte voordeel van de rechtszaak is. Dit kan je ook weer vergelijken met de kans en het mogelijk verwachte verlies van de wederpartij.

Formules

Gedrag heeft te maken met persoonlijke winst, schade aan de wederpartij, de proceskosten en kans die beide hebben bij de rechter om in het gelijk te worden gesteld.

$$- NB = PB S - (1 - PB) K$$

Zo kan je de verwachte netto-opbrengst van B berekenen (p = kans op winnen, s = schade, k = proceskosten). Zo kun je ook de kosten van een **schikkingsaanbod** berekenen:

$$- Z = PB S - (1 - PB) K$$

En de kosten van de **rechtszaak**:

$$- R = (1 - PA)(S + K)$$

Je vergelijkt dan het verwachte verlies van A en de verwachte winst van B bij de rechtszaak. En dan bekijk je wanneer het voordelig zou zijn om niet naar de rechter te gaan. Ze zullen een schikking willen als Z kleiner is dan R . Ook kunnen we concluderen dat de netto-opbrengst van A zijn persoonlijke gewin - de kosten van het vervolgtraject zal zijn. Hier kijken we naar een **ex ante** effect van het rechtssysteem op het gedrag van mensen. Dat ze bijvoorbeeld niet naar de rechter gaan, omdat dat voordeliger is.

Inschatting

Je kunt natuurlijk nooit alles helemaal berekenen, maar iets dat belangrijk is, is bijvoorbeeld dat je wetgeving duidelijk maakt zodat iedereen het kan begrijpen. Juristen gebruiken een moeilijke taal, waardoor het recht niet altijd makkelijk is voor leken. Daarnaast speelt ook **gebrek aan informatie** een rol en dat de feiten niet duidelijk zijn (waardoor de uitspraak minder voorspelbaar wordt). Als het recht onvoldoende bekend is of onvoldoende duidelijk, kan het zijn dat slachtoffers meer schade voor lief nemen dan nodig is.

Werking van het recht

Je kan proberen proceskosten zo te maken dat mensen die niet veel geld hebben toch naar de rechter kunnen. Als mensen zich door hoge kosten niet op het recht kunnen beroepen, betekent dat dat het recht niet efficiënt kan werken. Bijvoorbeeld bij **strooischade** (veel slachtoffers, kleine schade). Wanneer partijen hun kansen op winst en verlies bij een rechtszaak correct inschatten, zal het nooit tot een rechtszaak komen.

Collective action

Dit betekent met veel mensen één iemand aanklagen. Als iedereen 1000 euro schade heeft, dan ga je niet zelf naar de rechtbank. Maar als je het gezamenlijk doet kan het wel. Zeker bij veel consumenten en één grote producent.

Efficiëntie

Je wilt dat activiteiten die bijdragen aan de maatschappelijke welvaart doorgaan en andersom wil je ze voorkomen. Je wilt daders ertoe bewegen om van de uitvoering van een activiteit af te zien, als het persoonlijke gewin kleiner is dan de schade die anderen ervan ondervinden. En andersom wil je hen

ertoe bewegen het juist wel uit te voeren, terwijl dat voor hen eigenlijk welvaartverlagend is. **Eenduidigheid** van recht en rechtspraak voorkomt overschatting van winstkansen. Ze zijn zo beter in staat hun kansen in te schatten en in dat geval kunnen mensen de juiste beslissingen nemen. Hierbij kunnen we kijken naar:

- Proceskosten
- Griffierechten
- Procesmonopolie toekennen aan advocatuur

Procesmonopolie

Is het wel eerlijk dat de advocatuur een procesmonopolie heeft? Iedereen mag juridisch advies geven, denk bijvoorbeeld aan de rechtswinkel. Maar niet iedereen mag je verantwoorden in een rechtszaak. Verschillende landen denken hier anders over. Als de rechter te duur is, gaan mensen proberen hun probleem via een schikking op te lossen. Bij een grote hoeveelheid kleine verliezen betekent dit ook dat de grote boeven zonder veel problemen er vanaf komen.

Welvaart

Afhankelijk van persoonlijke winst en de door partijen ingeschatte kansen op winst kun je tot een **welvaartsverhoging** komen. Maar dit is afhankelijk van de casus, je hebt niet één oplossing die altijd tot de welvaartsverhoging leidt. Gesubsidieerde rechtsbijstand kan hier wel een stap in de goede richting zijn. Als het inkomen lager is, zijn de proceskosten ook lager. En we willen graag dat iedereen zijn rechten kan verdedigen. Hier moeten we ex ante en ex post over nadenken. Hierdoor wil je dat mensen beter over hun acties gaan nadenken en beter hun kansen kunnen inschatten, niet per se meer rechtszaken. Je wilt vooral dat mensen beter opletten met wat ze aan het doen zijn.

HC 9, 06-03-2019, Rechtseconomie

Uitdagingen van het milieurecht

Het milieurecht kent verschillende uitdagingen. De problematiek is **transnationaal** en vaak **mondiaal**. Vervuiling stopt niet op de grens. Daarnaast is er met betrekking tot de impact van handelingen op het klimaat veel onzekerheid binnen de wetenschap. Ook kunnen biologische processen sneller of anders werken dan we hadden gedacht. Veel van deze problemen zijn niet zomaar met geld op te lossen.

Scientific uncertainty

De kosten in het heden zijn duidelijk, maar de baten in de toekomst (vermijden van toekomstige milieuschade) zijn vaak onduidelijk. Ook is er veel onenigheid over de aard en omvang van die schade (scientific uncertainty). Dat is heel belangrijk bij **klimaatverandering**.

Internationale problematiek

De uitdaging ligt bij internationale milieuproblemen. De oplossingen vereisen vaak samenwerking tussen landen. Je hebt dan landen die dit goed willen doen en landen die maar een beetje mee profiteren. Vaak wordt milieuschade gezien als een secundair probleem. Via het mee profiteren heb je wel een Paretoverbetering, maar milieuverontreiniging kost niks dus ook daar heb je de '**tragedy of the commons**'.

Nationale problematiek

Nationale milieuproblemen zijn makkelijker op te lossen, maar een land dat strenge maatregelen treft kan zichzelf uit de markt prijzen. Als bedrijven veel milieueisen hebben, leidt dat tot hoge productiekosten en zo een hogere prijs. Dat kan ertoe leiden dat een bedrijf minder sterk staat ten opzichte van concurrenten. Meer **milieubescherming** heeft zo ook een effect op jouw industrie. Bedrijven zullen zich naar het buitenland verplaatsen. Hoewel je dit zou denken gebeurt het vaak toch niet, omdat bedrijven uiteindelijk willen produceren waar hun klanten zijn en ook zijn milieukosten niet zo heel belangrijk voor hen. Feitelijk is er niet veel **de-industrialisatie**.

Milieurecht

Het geheel van de rechtsregels ter regulering van milieuschade. De economische analyse gaat in op het effect van juridische instrumenten op milieuschadelijk gedrag en het effect op de maatschappelijke welvaart. Je moet ook kijken naar de kosten en baten. Dat je schade levert aan het milieu betekent niet dat je de hele productie hoeft te stoppen, want ook die productie heeft voordelen. Het **activiteitsniveau** moet optimaal zijn en er moet zo schoon mogelijk gewerkt worden. Grote producenten houden vaak weinig rekening met kosten voor derdenpartijen die overlast hebben van de milieuschade, **negatieve externe effecten**. De veroorzaker van dit effect houdt geen rekening met negatieve gevolgen van zijn handelen. Die kosten neemt hij niet in overweging. Ze worden niet geïnternaliseerd in de markt.

Negatieve externe effecten

De **private kostenfunctie** ligt dan onder de **maatschappelijke kostenfunctie**. Optimaal voor de maatschappij zou zijn dat er minder geproduceerd wordt dan wat de producent zou doen. Je zou willen dat de prijs stijgt, want bij de 'marktprijs' genereer je een verlies voor de maatschappij = de overlast. De productieomvang is efficiënt als de marginale baten gelijk zijn aan marginale maatschappelijke kosten en niet aan de marginale private kosten. Zo kunnen negatieve externe effecten leiden tot marktfalen, als de veroorzaker geen rekening houdt met de schade aan derden en zal hij daarom teveel produceren/consumeren. Bij inkrimping van productie en toename van de prijs neemt de gezamenlijke welvaart toe.

Efficiëntie

Zonder transactiekosten zal door onderhandelingen altijd een efficiënte uitkomst tot stand komen. De burenoverlast is zo groot dat de gezamenlijke welvaart vooruit gaat bij minder productie. Je verliest dan een deel van het producenten- en consumentensurplus, maar het surplus van de burens gaat meer vooruit. Het enige dat we nodig hebben zijn **eigendomsrechten**. In dat geval weten we van **Coase** dat onafhankelijk van hoe je het verdeelt je altijd efficiënt uitkomt als de transactiekosten maar laag genoeg zijn of nihil.

Verdeling van welvaart

De burens moeten het verlies van het producentensurplus betalen. Het kan ook zo zijn dat de wetgever zegt dat omwonenden het recht hebben op een rustige woonomgeving. In dat geval moeten de exploitanten de overlast betalen voor de burens. Je komt op hetzelfde uit, het is alleen de vraag wie het moet betalen. Aan wie de rechten worden toegekend maakt uit voor de **verdeling** van de maatschappelijke welvaart, maar in beide situaties is dit optimaal in totaal. Zo kan het ook in het voorbeeld van de bakker. De burens zouden het verlies van het producentensurplus van de bakker moeten betalen. De burens moeten betalen als de bakker het recht heeft om met zijn productie door te gaan, de bakker moet betalen als de burens het recht hebben om overlast te voorkomen. **Toekenning** beïnvloedt zo de verdeling van de welvaart, maar niet de totale omvang.

Transactiekosten

Bij milieuschade zijn transactiekosten in het algemeen hoog, dus de aanname dat deze er niet zijn werkt vaak niet. Je hebt kosten van vaststellen van de schade, kosten voor opsporen van de veroorzakers en benadeelden, kosten van onderhandelingen en contracten opstellen en kosten van handhaving. Bij hoge transactiekosten komen efficiënte uitkomsten niet tot stand en dan moet de overheid actie ondernemen. Externe effecten moeten zichtbaar worden, en op een of andere manier worden doorberekend. Dit noemen we het **internaliseren** van externe effecten.

Regulering via privaatrecht

Dit regelt de verhouding tussen burgers onderling. Als contractenrecht en onrechtmatige daad bijvoorbeeld goed werken, kom je via Coase bij een Paretoverbetering, maar bij hoge transactiekosten is het effect beperkt. Via het strafrecht is het ultimum remedium, maar dit is heel erg duur. Daarnaast betekent dit voor bedrijven vaak alleen financiële sancties en dat werkt (natuurlijk) niet. Tenzij je echt kan aantonen dat één manager verantwoordelijk is, maar dat is heel lastig. Het privaatrecht zorgt dat partijen een efficiënte uitkomst kunnen bereiken. Dit hangt samen met de mogelijkheid van het kunnen

onderhandelen. De regels bepalen de **welvaartsverdeling**. Als je een grote vervuiler hebt en kleine schade per benadeelde, dan kan een groepsactie uitkomst bieden.

Regulering via bestuursrecht

Dit regelt optreden van de overheid jegens burgers. Vaak geen Paretoverbetering, maar duur. Als privaatrecht niet werkt kan je denken aan publiekrecht en zo zorgen dat overtreders rekening moeten houden met externe effecten. Via privaatrecht is het bijvoorbeeld heel duur om het verband tussen veroorzaker en benadeelde aan te tonen of is het schadebedrag per benadeelde heel klein. Publiekrecht kan dit oplossen. Door nieuwe ontwikkelingen moeten normen worden aangepast en partijen mogen die niet overtreden. Er is geen **Pareto-verbetering** mogelijk, iedereen moet zich er gewoon aan houden. Bij controle en handhaving ligt de norm primair bij de overheid. Kosten van publiekrecht zijn wel relatief. Maar de overheid is wel beter in staat om veroorzakers op te sporen. En overheidsfunctionarissen kunnen bij bedrijven binnentreden en monsters nemen, zij hebben meer rechten tot opsporing. De overheid probeert zelf ook de kosten van het publiekrecht te verminderen. Bijvoorbeeld via vergunningen, algemene regels. Zo zijn bestuurlijke boetes uiteindelijk goedkoper om te handhaven dan het strafrecht.

Belasting en emissiehandel

We willen externe kosten internaliseren. Belastingen kunnen hiervoor zorgen. En daarnaast is er dan ook meer geld voor de overheid. Maar het is nog maar de vraag of de overheid wel de optimale belasting kan bepalen. Er zijn sociale kosten van milieuverontreiniging en ook maatschappelijke kosten. Maar milieuverontreiniging en de schade ervan zijn moeilijk in te schatten, waardoor je bijna nooit de optimale belasting hebt. Een andere aanpak is om een bepaald bedrag vast te zetten, zodat je in ieder geval iets doet voor het reduceren van de milieuschade, ook al is dat niet optimaal. Makkelijk is om een quotum vast te stellen van hoeveel een bedrijf mag uitstoten. Bij uitstoot heb je ook sociale voordelen. We willen graag zitten bij het **evenwichtspunt** van sociale kosten en baten. Het bedrijf dat het meeste emissie heeft, wordt ook het meest geprikkeld om emissie te vermijden. Op het moment dat je maar een maximale hoeveelheid CO2 mag produceren. De eerste eenheid die je moet verminderen is goedkoop, de laatste heel duur.

Het bedrijf met lage kosten van reducering wil je prikkelen om dat wel te doen. Als je het aan de markt overlaat wie emissie moet reduceren, dan is dat het goedkoopst. Bij publiekrecht heb je de uitdaging dat de overheid geen **perfecte informatie** heeft. Je kunt belasting invoeren bij het verschil tussen maatschappelijke kosten en baten (wat vaak wordt gedaan), maar het zijn niet perfecte oplossingen. Dit vereist een goede prijs, dat je de kostenfuncties kent en de ontwikkeling van de markt. De invloed van milieubelasting daalt met de tijd, omdat dit niet op **inflatie inspeelt**.